
BRIS

BOR

---

melkedik a rögvalótól, és a hallgatót magáragadja valahova oda, amit Dante Kristályoltnak nevezett. Nagyon nehezen szabadulunk a romantika zenei metafizikájától. Nem a popzene, amit persze „művelt körökben” is a zene romantikus felfogásának köszönhetően le is néznek. Ugyanakkor ez a távolság – „gyűlöllek, távol légy, alacsony tömeg” – még megakadályozta azt is, hogy a populáris zene minden rendű és rangú megnyilvánuló kezekben váljék feldolgozhatóvá. A klasszikus zene ebben a zenei rétegben nem az egyes művek kidolgozottsága, klasszikus értelemben vett analízise a vonzó kutatási terület, hanem az önművelésforma és kifejezési sajátosság, amivel a populáris zene egy-egy történeti korszakra rányomja a bélyegét. Ahogy nincs sok értelme a

legkülönbözőbb zenei irányzatok és közönségük izgalmas mikrovilágának. Több tanulmányban is előkerül a zene és identitás viszonya, amely egészen összetett folyamat. A különféle identitások nem egyszerűen megtalálják a maguknak való zenéket, hanem fordítva: a zenék alakítanak ki identitásokat. És mindezek fölött ott lebeg, nem az abszolútum, hanem a magát annak képzelő államhatalom, amely uralni akarja az uralhatatlant.

(Szerkesztett Ignác Ádám. *Rózsavölgyi és Társa Kiadó, Budapest, 2017, 319 oldal, 2990 Ft*)

A zenei hallás

Szöveggyűjtemény

A Fülöp József által szerkesztett szöveggyűjtemény címét látva az olvasó arra gondolhat, hogy a kötetet elolvasva eligazítást kap olyan kérdésekben, mint hogy kinek van jó hallása, mi az abszolút és a relatív abszolút hallás, milyen akusztikus tapasztalatokkal rendelkezünk stb. Ez a nézőpont, noha nem áll szöges ellentétben a kötetben megjelent tanulmányok céljaival, mégis csupán a hallás szenzuális képességét helyezi előtérbe. Művelték ezt sokan, atyamesterre Helmholtz, a hallás fiziológiájának nagy XIX. századi kutatója volt. Vagy eszünkbe juthat Oliver Sacks zenei pszichológiai-neurobiológiai

Kai Schiemenz: Felhők (2005). Sammlung Würth

kismillió menüettet, ländlert, keringőt, szalondarabot egyesével elemezni, úgy a táncdalok, a filmzenei betétszámok, egyszóval a slágerek analízise sem vezet messzire. Megmagyarázhatatlan rejtély maradt mindig is, hogy egy-egy hatalmas zenei „kohóban” miért éppen ez vagy az a termék lett népszerű.

A popzene kutatása a muzikológia, az esztétika és a szociológia egymásra érzékeny reagálásából létrejövő interdiszciplináris szempontrendszer érvényesítésén alapul. Ennek a kutatási formának újabb hazai állomása ez a tanulmánykötet, amely nagyjából az 1945 és 1990 közötti időszak popzenéjét veszi górcső alá, és tizenöt expozícióban tárja az olvasó elé az államhatalom és a zene korántsem vidám viszonyának képeit. Fontos szempontja az Ignác Ádám által remekül szerkesztett kötetnek, hogy a hatalom fogalmát a címben és a szövegekben is pontossá teszi: az *állam* hatalmáról van szó, ami korántsem magától értetődő, hiszen oly sok hatalmi mechanizmus kapcsolódik össze a zenével. A tanulmányok az operettől a táncdalon, a keresztény könnyűzenén át a funkig és a diszkóig bezárólag járják körbe egy-egy műfaj reprezentáns alakjainak és/vagy szerzeményeinek politikai helyzetét. A korszak elejének könnyűzenei „szovjetizálását” váltja az 1968-as Táncdalfesztivál átstrukturálódása, a kemény rock vagy a rock and roll megjelenése, majd a nyolcvanas évek diszkóvilága zárja a korszakot. S ezen belül se szeri se száma a peremléten tengődő zenei közösségeknek, szubkultúráknak, a

esettanulmányainak gyűjteménye, mely magyarul *Zenebolondok* címmel jelent meg.

Azonban míg Helmholtznál nincs szükség *zenei műalkotásra*, és Sacks leírásaiban sokszor megmagyarázhatatlan zenei téveszmék kutatásáról van szó, addig e szöveggyűjtemény túlnyomóan német szerzői a zenemű hallgatásának fenomenológiáját, kulturális beágyazottságát, a zenei értés kérdéseit firtatják. Vagyis a fül *sensusán* túlmenően a zenemű hallgatói értelemadásának kérdései állnak a szövegek középpontjában. Jól példázza ezt Alban Berg kötetet nyitó tanulmánya: *Miért érthető olyan nehezen Schönberg zenéje?* címmel. Berget nem csak az atonalitás problémája izgatja, hanem azok a ritmikai elmozdulások, amelyek a klasszikus periodikus szerkesztéstől eltávolítják Schönberg műveit, és így a hallgató a megszokott zenehallgatási stratégiáit nem tudja érvényesíteni: mintegy „kicsúszik” a mű szerkezetéből. Berg receptje egyszerű, de nehéz feladatot állít a hallgató elé: e zene hallgatását meg kell tanulni.

A fiatal Heinrich Bessler a koncertzene krízisét szembeállítja a használati zenével, amit a XX. század első felében talán először ő rehabilitál. Ennek társadalomelméleti kerete azonban meglehetősen baljós, mert a német ifjúsági mozgalmat tekinti példának, amelynek zenei megnyilvánulása az induló, a közös ének – nem véletlen, hogy Besselert tíz évvel később az NSDAP zenei ideológusai között találjuk. Aaron Copland *A zenehallgatásról* című esszéjében kísérletet tesz a zenehallgatás háromosztatú strukturálására: érzéki, expresszív és tisztán zenei szint. Ezek persze nem vegytisztán különülnek el egymástól, Coplandnek mégis sikerül alapjaiban tisztázni a hallás *sensuson* alapuló működésének befogadás-esztétikai szintjeit. A kötet tizenkét tanulmánya az említetteken kívül Günther Stern, Willibald Gurlitt, Paul Hindemith, Ernst Krenek, Pierre Schaeffer, Carl Dahlhaus és Dieter Schnabel munkái a hallás és zenei értelem fogas kérdéseit tárgyalják. A fordítások igazán jól sikerültek, a vékonyka magyar zeneesztétikai irodalom egy jelentős válogatással lett gazdagabb.

(Szerkesztette Fülöp József. Károli Gáspár Református Egyetem – L'Harmattan Kiadó, Budapest, 2015, 161 oldal, 1990 Ft)

, Rákóczi út 14.) sikerlistája

(Athenaeum)

(Athenaeum)

(Gabo)

(Talentum)

(Osiris)

(Manó Könyvek)

(Magvető)

(XXI. Század)

(Libri)

(XXI. Század)